

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน ก่อให้เกิดภาวะวิกฤติแก่สังคมไทยเป็นอย่างมาก และส่งผลกระทบต่อคนไทยและประเทศชาติโดยรวม เนื่องจากคนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศและจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพไปในทิศทางที่เหมาะสม ถูกต้อง ต่อเนื่อง เพื่อให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และใช้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นปัจจัยของการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญา และรู้จักแก้ปัญหาเพื่อการดำรงอยู่ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 1)

การศึกษาและการเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประชาชนจำเป็นต้องได้รับการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา ตามความจำเป็นของระบบเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ (การศึกษานอกโรงเรียน. 2541 ก : 1)

การศึกษาของประเทศไทยกำลังอยู่ในยุคปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้สนองกับความต้องการในการเรียนรู้ และความแตกต่างในการรับความต้องการของแต่ละบุคคล พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศไทยให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งให้มีเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้เอกชนร่วมกันจัดการศึกษาและให้มีอิสระในการบริหารการจัดการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐในด้านหลักสูตร จัดให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนของหลักสูตรที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนมีความรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาคุณธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กรมวิชาการ. 2545 : 1) สอดคล้องกับ การจัดการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ส่งเสริมการศึกษาทั้งทางด้านสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ และการศึกษาดตามอัธยาศัย ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียวไม่สนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนอย่างทั่วถึงได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างหลากหลายและทั่วถึง โดยให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน เรียกว่าวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน”

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีรูปแบบการจัดโดยทุกครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถานประกอบการ เอกชน องค์กรภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 โดยจัดตั้งขึ้นตามสถานที่ต่างๆ ที่มีความพร้อมในการให้บริการประชาชนโดยไม่ได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน เน้นเฉพาะการให้บริการประชาชนเท่านั้น การบริการศูนย์การเรียนรู้จึงดำเนินไปในรูปแบบที่หลากหลายในสถานที่ต่างๆ กัน ซึ่งจำแนกเป็นศูนย์การเรียนรู้ประเภทต่างๆ ตามสถานที่จัดตั้ง ดังนี้ 1) ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งในสถานศึกษา ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนเทศบาล เป็นต้น 2) ศูนย์การเรียนรู้ที่ประกาศจัดตั้งขึ้นในหน่วยภาครัฐ และเอกชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นในค่ายทหาร เรือนจำ สถานือนามัย บริษัทขนส่งจำกัด โรงงานสถานประกอบการ เป็นต้น 3) ศูนย์การเรียนรู้ที่ประกาศจัดตั้งในชุมชน ได้แก่ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนแออัด วัด สภาดำบล มัสยิด โบสถ์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถาบันครอบครัว เป็นต้น 4) ศูนย์การเรียนรู้ที่ประกาศจัดตั้งในต่างประเทศ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นในประเทศต่างๆ เพื่อให้บริการการศึกษาสำหรับคนไทยในต่างประเทศ (การศึกษานอกโรงเรียน. 2539 : 3-5)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งรวบรวมสื่อการศึกษาทุกรูปแบบ มีบุคลากรปฏิบัติงานในหน้าที่ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนคอยให้บริการและอำนวยความสะดวกซึ่งสามารถจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อสนองความแตกต่างของบุคคลที่มีความหลากหลายในความต้องการและความจำเป็นในชีวิต ทั้งในรูปแบบการเรียนและการวิจัยเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การให้บริการการศึกษานอกโรงเรียน สายสามัญ สายอาชีพ ศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการสร้างโอกาสการศึกษาสำหรับประชาชน กลุ่มเป้าหมายต่างๆ กระจายอำนาจการบริหารการจัดการ และมีส่วนร่วมในการบริหารทางการศึกษาและการสร้างพัฒนาสังคมการเรียนรู้ และการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชน (การศึกษานอกโรงเรียน. 2541 ข : 9) โดยมีภารกิจหลักคือ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามพันธกิจของงานการศึกษานอกโรงเรียนและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ 2) จัดทำข้อมูลศักยภาพของ ชุมชน เช่น แหล่งวิทยากร แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ สถานประกอบการ โบราณสถาน ศาสนสถาน สถานที่ราชการ องค์กรเอกชน ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดเก็บอย่างเป็นระบบพร้อมที่จะให้บริการและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับทราบ 3) จัดทำแผน โครงการเสนอเข้าแผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล และแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต 4) จัดบริการสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออื่นๆ เพื่อบริการให้นักศึกษา ประชาชนได้ศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้ตามความสนใจ 5) สร้างเครือข่ายส่งเสริมการเรียนรู้ โดยประสานงานกับห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่น และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อเป็นเครือข่ายในการจัดกิจกรรมและหมุนเวียนสื่อการเรียนรู้ 6) ประสานงานกับพันธมิตร เครือข่ายหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 8) ปฏิบัติงานด้านธุรการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับการเรียนการสอน 9) สรุปและรายงานผลการดำเนินงานเสนอศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 21-22)

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสถาบันทางการศึกษามากมายหลายแห่ง ทั้งการศึกษาในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา หากสภาพโดยทั่วไปประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามที่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้ศึกษาต่อมีเป็นจำนวนไม่น้อย เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคใน

การเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจตุรรัตน์ เพ็ชรจันทิก (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา กิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนสายสามัญ พบว่าบุคลากรประจำกลุ่มมีน้อยแต่ทำงานมาก การประสานงานบางครั้งไม่ได้รับความสะดวก และงานวิจัยของพิเชษฐ์ ลิ้มประเสริฐ (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบปัญหาในการจัดกิจกรรมคือ ปัญหาของนักศึกษาที่ไม่สามารถตั้งประเด็น ปัญหาที่ตนสนใจ การวางแผนเตรียมการสำหรับพบกลุ่ม การสำรวจความต้องการในการศึกษาของชุมชนและการใช้สถานประกอบการในท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สนใจที่จะศึกษาต่อ

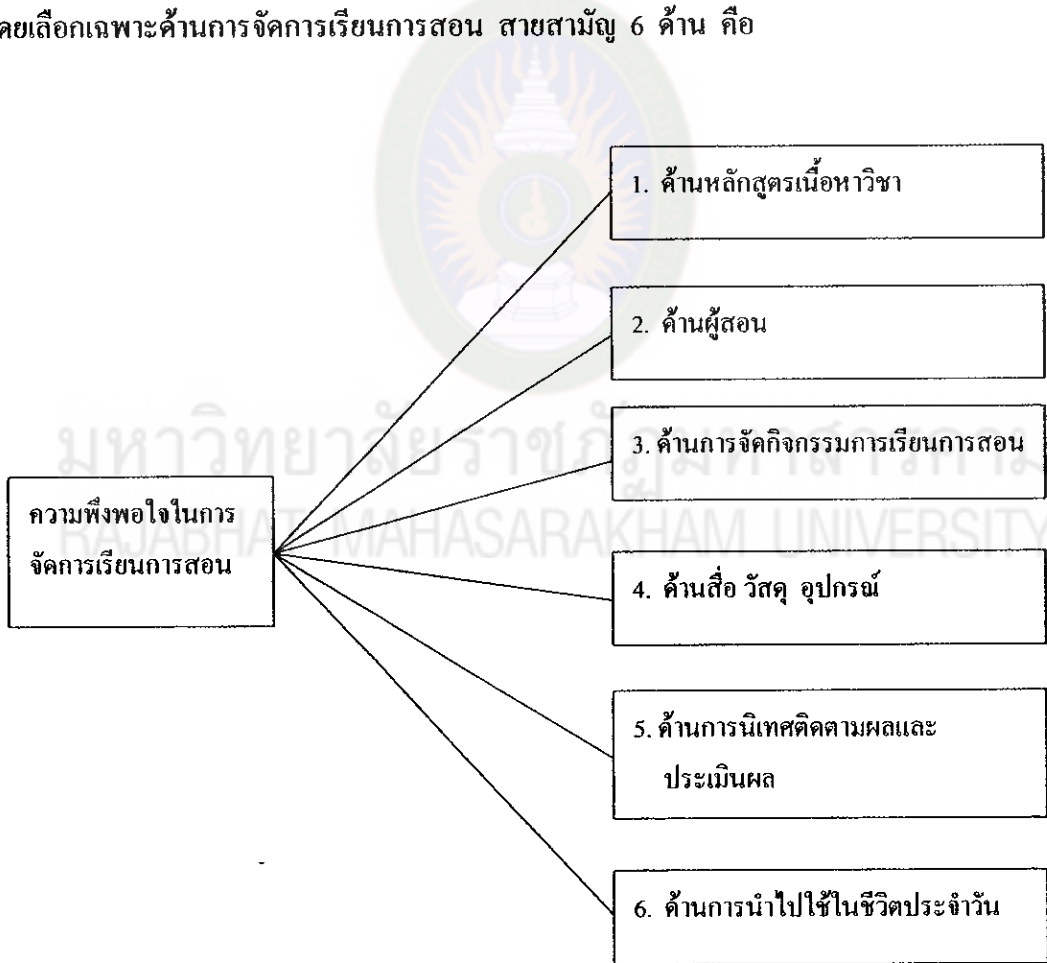
นโยบายในการส่งเสริมการศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม คือการร่วมรณรงค์ให้ ประชากรกำลังแรงงาน อายุ 15-59 ปี ของจังหวัดมหาสารคาม มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ภายในปี 2551 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนจึงมีความสำคัญในการ ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายในการให้ความรู้แก่ประชากรกำลังแรงงานที่พลาด โอกาสในการศึกษาให้มีความทั่วถึง และจากการดำเนินงานที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียน ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดปัญหาและ อุปสรรคในการทำงานหลายประการ ได้แก่ ความไม่พึงพอใจในการให้บริการจากบุคลากร ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีจำนวนน้อย และมีภาระอื่นๆ อีกมาก อาทิ การ ประชาสัมพันธ์การรับนักศึกษา การสรรหาการอบรม การพบกลุ่ม และการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน การวัดประเมินผล ทำให้การบริการทางการศึกษาทำได้ไม่เต็มที่ นักศึกษามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดการศึกษา หากปล่อยให้สภาพปัญหาดำเนินการต่อไปโดยไม่มีการ ปรับปรุงให้เหมาะสมแล้ว ข่อมส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษาของศูนย์บริการการศึกษานอก โรงเรียนโดยส่วนรวม การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่ควรคำนึงถึงและ ดำเนินการทางด้านการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนและความต้องการในการพัฒนา การศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย (การศึกษานอกโรงเรียน. 2541 ข : 9)

ผู้วิจัยในฐานะครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาในกลุ่ม ดังกล่าว ได้พบปัญหาในการเรียนรู้ คือ 1) นักศึกษาไม่มาพบกลุ่ม 2) ไม่ส่งงานตามกำหนด 3) ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ทรด. ต่อเนื่อง 4) การไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ชีวิต กพช. และ 5) การไม่เข้าสอบของนักศึกษา ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียน เพื่อ ศึกษาสาเหตุของปัญหาดังกล่าว และเพื่อจัดกิจกรรมเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการของ ผู้เรียน และการปฏิบัติงานในหน้าที่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในเขต

อำเภอเมืองมหาสารคาม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียน และเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในการ
ปฏิบัติงานต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์
การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม : ศึกษากรณีอำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม
โดยใช้แนว ทิศเกี่ยวกับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนของ
เฮอริเบอร์ก (Herzberg, 1959 : 113 - 115) ตามแนวทางการจัดการศึกษาศูนย์การเรียน
โดยเลือกเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน สายสามัญ 6 ด้าน คือ

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการศึกษาศูนย์การเรียน สายสามัญ

การสอน ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

สมมุติฐานการวิจัย

นักศึกษาที่มีเพศและอายุต่างกันมีความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม : กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม ต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกชอบของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามในการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรเนื้อหาวิชา ด้านผู้สอน ด้านการจัดกิจกรรมการสอน ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
2. นักศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษภาคบังคับที่สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในปีการศึกษา 2549
3. การจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานตามความรับผิดชอบของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาในแต่ละศูนย์การเรียนชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
4. ศูนย์การเรียนชุมชน (สรช.) หมายถึง ศูนย์กลางการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประชาชนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในความดูแลของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกันจัดตั้งขึ้น โดยมีครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน ซึ่งเป็นบุคลากรที่ได้รับค่าตอบแทน จากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ปฏิบัติงานประจำศูนย์การเรียนชุมชน
5. ครูประจำศูนย์การเรียน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอให้ไปปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนประจำที่ศูนย์การเรียนชุมชน โดยได้รับค่าตอบแทนจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

6. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง ศูนย์กลางการจัดการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนของอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการ
เรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึง
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และปรับปรุง
พัฒนาการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY